גוט שבת אלע אידן. פאר אסאך יארן פלעגט ר׳ שמאול גוטפארב ז״ל (זיין עכטע נאמען) גיין צו דעם שערי צדק שפיטאל אין ירושלים וואו ער האט געלייגט תפילין און געזאגט קריאת שמע מיט די חולים. איין טאג איז ר׳ שמואל געווען אין שפיטאל און ער איז געגאנגען לעבן די צימערן און ער האט אויסגערופן: ״ווער וויל לייגן תפילין? ווער וויל לייגן תפילין?״

אין איינער פון די צימערן האט אן עלטערער איד, וואס האט נעבאך נישט געטראגן קיין קאפעל, גערופן צו ר׳ שמואל אז ער וויל טאקע לייגן תפילין. ר׳ שמואל איז אריבערגעגאנגען צום איד און ער האט גענומען שמועסן מיט אים אפאר מינוט. יענער איד האט געהייסן ״מנחם סאבעל״ (נישט זיין עכטע נאמען). מנחם איז געבוירן געווארן אין פאנעוויץ, אבער נאכדעם וואס די שטאט איז חרוב געווארן אין די מלחמה, איז ער געגאנגען וואוינען אין ווילנע. עטליכע יארן פריער איז ער געקומען סוף כל סוף וואוינען אין ארץ ישראל.

ר׳ שמואל האט דערזען אז מנחם איז בכלל נישט געווען באקאנט מיט תפילין. עס האט אויסגעקוקט ווי ער האט אפילו קיינמאל נישט אין זיין לעבן געלייגט תפילין רח״ל! ווען ר׳ שמואל האט אים געגעבן דעם סידור אריינצוקוקן צו ליינען קריאת שמע בשעת ער איז געווען אנגעטון מיט די תפילין, האט מנחם געהאלטן דעם סידור פארקערט, ווייזענדיק אז ער האט נעבאך נישט געקענט אפילו ליינען לשון קודש.

ר׳ שמואל האט זיך אראפגעזעצט און ער האט גענומען ליינען קריאת שמע ווארט ביי ווארט, כדי מנחם וועט אים קענען נאכזאגן. נאכדעם וואס ר׳ שמואל האט צוזאמענגעלייגט די תפילין, האט ער געפרעגט מנחם וועגן דעם לעבן אין פאנעוויץ פאר די מלחמה און אין ווילנע נאכדעם. ״לאמיר דיך דערציילן וועגן רב יצחק– ער האט אויך געהייסן רב איטשעלע פאנעוויצער, דער רב פון פאנעוויץ אינדערהיים.״

ר׳ שמואל האט אלעס צוגעהערט מיט גרויס ערשטוינונג. ווי אזוי וועט דער איד מנחם וואס האט גארנישט געוואוסט פון אידישקייט, דערציילן וועגן דעם באקאנטען תלמיד חכם רב איטשעלע ז״ל. דאן האט מנחם גענומען טאקע דערציילן:

״יעדעס יאר, אין די ערשטע יארן נאך די מלחמה האט זיך געענדיגט, פלעגן איך מיט אן אנדערען יתום פארן פון ווילנע קיין פאנעוויץ. מיר זענען נאר געפארן קיין פאנעוויץ כדי צו גיין צו דער אלטער בית החיים וואו אונזערע געהרגעטע עלטערן זיינען נעבאך באגראבן געווארן צוזאמען מיט פערציג אנדערע אידן אין א ריזיגן קבר, הי״ד. די רייזע איינמאל א יאר איז געווען די איינציגסטע רוחניותדיגע שייכות וואס איך האב געהאט מיט מיינע עלטערן. (ד״ה, ער האט אפילו נישט געזאגט קדיש אדער געלערנט קיין משניות פאר זייערע נשמות.)

איין יאר ווען מיר האבן באזוכט דער בית החיים האבן מיר געזען א ריזיגען צייכן וואס אויף דעם איז געשטאנען: ״אין זעכציג טעג ארום, וועט די גאנצען פעלד געאקערט ווערן צו מאכן א גרויסען פארק. אויב איר ווילט מפנה זיין אייערע באליבטע כדי צו קענען זיי באגראבן ערגעץ אנדערש, זאלט איר עס טון ביז זעכציג טעג!״

מיר זענען געווען איבערראשט און זייער דערשראקן. מיר האבן געשפירט אזוי ווי די נשמות פון די קדושים האבן אונז גערופן פון דעם ערד און אונז באשווירן זיי נישט צו פארלאזן אזוי.

מיר האבן געפלאנט צו ברענגען א טראק מיט עטליכע ארונות כדי צו באגראבן אלע פון זיי בדרך כבוד אין ווילנע. מיר האבן געטראכט אז מיר וועלן בייקומען אונזער גרויסע מורא און פחד און מפנה זיין די קברים מיט זריזות.

איך בין געווען אליינס אויפן וועלט, אן קיין עלטערן און איך האב אפילו נישט געוואוסט פונקטליך וואס איז געשען צו מיין משפחה. אבער, איך האב געטראכט אז דאס איז געווען מיין תפקיד אין לעבן, צו ראטעווען די אידישע קברים, און אפשר נאר וועגן דעם האב איך אליינס איבערגעלעבט די מלחמה.״

מנחם האט אפגעשטעלט דערציילן זיין מוראדיגען מעשה. ר׳ שמואל האט געטראכט בשעת ער האט צוגעהערט מנחם׳ס מעשה: דאס איז דער זעלבער איד וואס האט נישט געוואוסט ווי מען לייגט תפילין און ווי מען ליינט קריאת שמע?!?

״דערנאך האבן מיר געענדיגט מפנה זיין די קברים וואו אונזער עלטערן זענען געליגן,״ האט מנחם געזאגט ווייטער, ״אבער אין יענע בית החיים זענען אויך געווען באגראבן אנדערע אידן, למשל עטליכע גרויסע רבנים. איך האב געגעבן א דריי צו מיין חבר און אים געפרעגט: ׳ווי אזוי קענען מיר זיין אזוי חוצפהדיק צו נעמען נאר אונזערע משפחות און חברים און פארלאזן דעם גרויסען רב׳ס קבר דא?!?׳ מיין חבר האט גלייך מסכים געווען צו ארויסנעמען דעם קבר פון דעם באקאנטען רב פון פאנעוויץ רב יצחק אייזיק פאנעוויץ – רב איטשעלע פאנעוויצער. דאן האב איך באמערקט א צווייטע מצבה, פון אן אנדערען רב. אויף יענע מצבה איז געשטאנען די יאר ת״ר און דעם נאמען ׳רב יצחק הלוי,׳ דער פריערדיגער רב פון פאנעוויץ. מיר האבן גלייך אנגעהויבן צו מפנה זיין זיין קבר אויך.

אין ווילנע האבן מיר אנגעגרייט נייע קברים און מען האט באגראבן די קדושים דארט. די ארונות פון הרב

יצחק הלוי ז"ל און רב איטשעלע פאנעוויצער ז"ל, האבן מיר געלייגט לעבן די קברים פון דעם ווילנער גאון ז"ל און רב חיים עוזר גראדינסקי ז"ל. מיר האבן ממש געציטערט פון פחד פון דעם גאנצען עסק. אבער מיר האבן געשפירט אז מיר האבן געטון וואס מען האט געדארפט טון..." האט מנחם אויסגעפירט דערציילן זיין מעשה מיט גרויס התרגשות אין זיינע שטימע, (אפילו דער מעשה איז געשען מיט עטליכע פערציג יאר פריער.)

"עטליכע יארן נאכדעם ווען מיר האבן נאך געוואוינט אין ווילנע," האט מנחם ווייטער דערציילט צו ר' שמואל, "איז א רב, הרב פינחס טייץ שליט"א פון עליזאבעט, ניו דזשערסי, געקומען אויף א באזוך אין ווילנע. הרב טייץ האט מיך גערופן דעמאלט אין ווילנע און ער האט מיך געזאגט, "איך בין אקטיוו אין ראטעווען די קברים פון די רבנים און צדיקים אין ליטע. איך האב געהערט אז דו האסט געהאט די זכיה צו אריבערברענגען דעם קבר פון רב איטשעלע פאנעוויצער זי"ע. איך בין אין ווילנע יעצט און איך וויל דיך באצאלן עפעס דערפאר.' האט דער רב געזאגט צו מיר אויפן טעלעפאן.

'אויב איך האב באמת געטון א גוטע זאך,' האב איך אים געענטפערט, 'וועט דער באשעפער מיך צוריק צאלן. איך דארף נישט קיין מתנות.' האב איך אים געזאגט אויפן דעמאלט.

באלד דערנאך האב איך זיך געטראפן מיט הרב טייץ מיט זיין רביצן און זיין זון אין זייער האטעל אין ווילנע, עס איז געווען זייער א דערהויבענע טאג צו טרעפן דעם רב, [ווייל אין יענע יארן איז ווילנע געווען א וויסטע פלאץ לגבי אידישקייט. עס איז כמעט נישט געווען קיין אידישקייט דארט.]

"יארן שפעטער," האט מנחם ווייטער דערציילט צו ר' שמואל בשעת זיי זענען געזיצן צוזאמען אין דעם שערי צדק שפיטאל אין ירושלים. "איז מיין עלסטער זון געגאנגען שטודירען דעם דאקטארשאפט, און ער איז טאקע געווארן א דאקטאר. ער האט ב"ה חתונה געהאט. איין טאג אפאר יאר שפעטער האט מען מיין זון געשיקט שטודירען ווייטער אין אמעריקע, אין שטאט עליזאבעט, ניו דזשערסי.

אין שבת ווען מיין זון איז געגאנגען אויפן גאס אין עליזאבעט, האט ער געזען א גרופע פרומע אידן גייענדיג אויפן גאס מיט איינער וואס האט אויסגעקוקט אזוי ווי א רב. ווען דער רב האט געזען מיין זון, איז דער רב שנעל אריבערגעגאנגען צו אים און ער האט אנגעוואונטשן א ווארעמע גוט שבת און שלום עליכם. מיין זון האט נישט גלייך דערקענט דעם רב. עס קומט אויס אז יענער רב איז געווען רב טייץ, און ער האט דערקענט מיין זון אויף די גאס, אפילו דער רב האט אים נישט געזען עטליכע יארן פריער פאר א קורצע צייט אין זיין האטעל אין ווילנע. זיי האבן געשמועסט אפאר מינוט און רב טייץ האט מיין זון מיט זיין משפחה איינגעלאדנט אויף א שבת סעודה.

דערנאך, זענען מיין זון מיט זיין משפחה געקומען אסאך מאל עסן די שבת סעודות ביי רב טייץ. צוביסלעך האט מיין זון זייער שטארק געהאלטן פונעם רב. נאך א שטיק צייט, האט ער מיט זיין בני בית געדרייט אינגאנצען זייער לעבן צום אידישקייט. ווען ער איז צוריק אהיימגעקומען, האב איך נישט געקענט אים דערקענען. ווייל ער האט געטראגן א גרויסען קאפעל, ציצית און א לאנגע בארד!

"איך וויל דיך זאגן," האט מנחם ווייטער דערציילט צו ר' שמואל, "אז איך בין זייער צופרידן וועגן אלעס וואס איז געשען מיט אים. מיין אייניקל לערנט יעצט אין א תלמוד תורה און ער גייט ווערן א רב איין טאג!" האט מנחם געזאגט מיט א גרויסע שמייכל אויף זיין פנים. "צו דען איז עס נישט זייער אינטערעסאנט... איך האב אריבערגעברענגט די פאנעוויצע קדושים יארן צוריק, און יעצט וועט מיין אייניקל ווערן א רב!" האט מנחם דערציילט מיט א תמימות.

די היינטיגע פרשה רעדט וועגן חסד. די פרה אדומה איז געווען א בחינה פון "מטהר טמאים, ומטמא טהורים." ד"ה אפילו אז די פרה אדומה האט געמאכט א טמא'נע מענטש טהור, אין דעם זעלבען צייט האט עס געמאכט טמא דער כהן וואס איז געווען טהור. אין די פרשה ליגט איינע פון די יסודות פון זיין א איד. דאס הייסט, מען מוז טון חסד פאר א צווייטן, בפרט ווען טון דעם חסד איז א טרחה. אזוי ווי דער כהן האט אוועקגעגעבן פון זיך צו העלפן אידן, אזוי דארפן אונז טון. מען זעט דעם ענין אין דעם מעשה וואס מען האט דערציילט. מנחם איז געווען א פשוטער איד, אבער דורך טון א חסד של אמת מיט די קברים אין פאנעוויץ האט ער זוכה געווען אז ער זאל האבן ערליכע קינדער און אייניקלעך. גוט שבת **אלע אידן**.